

**Ryszard Czeraszewicz, Sławomir Niedźwiecki,
Artur Staszewski**

**WYNIKI LICZEŃ GĘSI (ANSER) W POLSCE
W LISTOPADZIE 1992 I STYCZNIU 1993 R.**

**Results of a census of gees (Anser) in Poland
in November 1992 and January 1993**

Abstract

The second season of goose census co-ordinated by the Świdwie Ornithological Station in co-operation with IWRB Goose Research Group was much colder than the previous one. In January most waters were covered by ice. The most effective method was counting the birds leaving roosting areas for feeding grounds. Western Pomerania, Lubusian Land, Wielkopolska and Silesia were the most important regions in respect of geese concentrations (Figs. 1 and 2). The most abundant among goose species building mixed concentrations were bean goose *Anser fabalis* and white-fronted goose *A. albifrons*. The share of geese from genus *Branta* was insignificant. The largest concentrations of gees were recorded for November in the Słońsk Reserve — 48200 gees, for January — on the Kostrzyneckie Rozlewisko at the lower Oder — 5000 gees. Relatively low number of gees may be explained by unfavourable weather conditions in November and ice cover in January.

KEY WORDS: wild gees, *Anser* spp., *Branta* spp., places of conetration, autumn migration and wintering.

Drugi z kolei sezon liczenia gęsi (porównaj Czeraszewicz et al 1993) objął większą niż poprzednio część kraju. Poza wieloma informacjami z zachodniej części Polski, szczególnie z Wielkopolski i Pomorza Zachodniego, skontrolowano stosunkowo wiele obiektów na wschód od Wisły (tab. 1, 2). Łącznie w akcji wzięło udział ponad 100 osób, w poszczególnych regionach:

POMORZE ZACHODNIE: P. Adamiak, J. Bojko, R. Czeraszewicz, S. Guencel, W. Jachnicki, J. Kaliciuk, M. Kalisiński, G. Kiljan, R. Kościów, D. Kozłowska, S. Niedźwiecki, D. i M. Nowaczyk, A. Oleksiak,

A. Staszewski, A. Surmacki, W. Tarnowski, W. Wroński, D. Wysocki, M. Żarek, G. Żegliński.

POMORZE ŚRODKOWE: A. Grzybowski, B. Kotlarz, M. Ziółkowski.

POLSKA PÓŁNOCNO-WSCHODNIA: S. Bączkowski, M. Betlejewicz, Z. Cenian, R. Ciepłowski, H. Durniat, T. Górny, S. Guencel, W. Igliński, R. Kucharski, P. Kwiatkowski, A. Manikowski, T. Mokwa, M. Piotrowski, T. Rafalski, A. Sikora, P. Steller, S. Studziński, P. Szepler, M. Ścioborski, P. Zieliński oraz grupa KULING.

ZIEMIA LUBUSKA: R. Czeraszkiwicz, A. Jermaczek, M. Mleczak, A. Mrugasiewicz, S. Niedźwiecki, W. Rudawski, J. Wieczorek, G. Żegliński.

WIELKOPOLSKA: P. Adamus, R. Buda, M. Duda, M. Dylawerski, P. Dziubczyński, J. Grzybek, M. Ilków, ks. J. Kaczmarek, T. Kaczmarek, T. Kaleta, J. Konopka, S. Kuźniak, M. Lewandowski, J. Łosińska, J. Stepniewski, P. Wieland.

REGION ŁÓDZKI: M. Głubowski, J. Grzybek, J. Hejduk, M. Janicka, T. Janiszewski, R. Słomczyński, J. Wawrzyniak, R. Włodarczyk.

REGION PÓŁNOCNPODLASKI: A. Górski, M. Jeliński, Z. Lewartowski, P. Pietruczak.

ŚLĄSK: J. Baczmański, H. i R. Durczak, A. Dyrzc, M. Janicka, M. Litwin, B. Orłowska, T. Pietrzak, A. Rösler, M. Stajszczyk, A. Wąsicki, T. Wilżak, J. Witkowski.

ZIEMIA LUBELSKA: T. Cięciera, G. Grzywaczewski, T. Kobylas, A. Kuczyński, G. Liśniewski, P. Marczakowski, M. Miazga, K. Monastyrski, M. Piskorski, P. Stachyra.

MAŁOPOLSKA: P. Kunysz.

Sezon 1992/93 był znacznie chłodniejszy niż poprzedni. Załamania się warunków pogodowych nastąpiło w listopadzie. Prawie na każdym ze sprawdzanych noclegowisk, na których nie stwierdzono gęsi, tuż przed planowanym rozpoczęciem akcji obserwowano jeszcze ptaki. W styczniu niemal wszystkie zbiorniki śródlądowe w zachodniej Polsce były w całości pokryte grubą warstwą lodu, podobnie jak większość odcinków dużych rzek, np. Odry i Warty. Nie stwierdzono znaczącego zaśnieżenia pól.

Ryc. 1 i 2 przedstawiają rozmieszczenie dwóch najliczniejszych gatunków gęsi — zbożowej i białoczelnej, zarówno skupisk jednogatunkowych (*A. fabalis*, *A. albifrons*), jak i mieszanych (*A. fabalis* + *A. albifrons*).

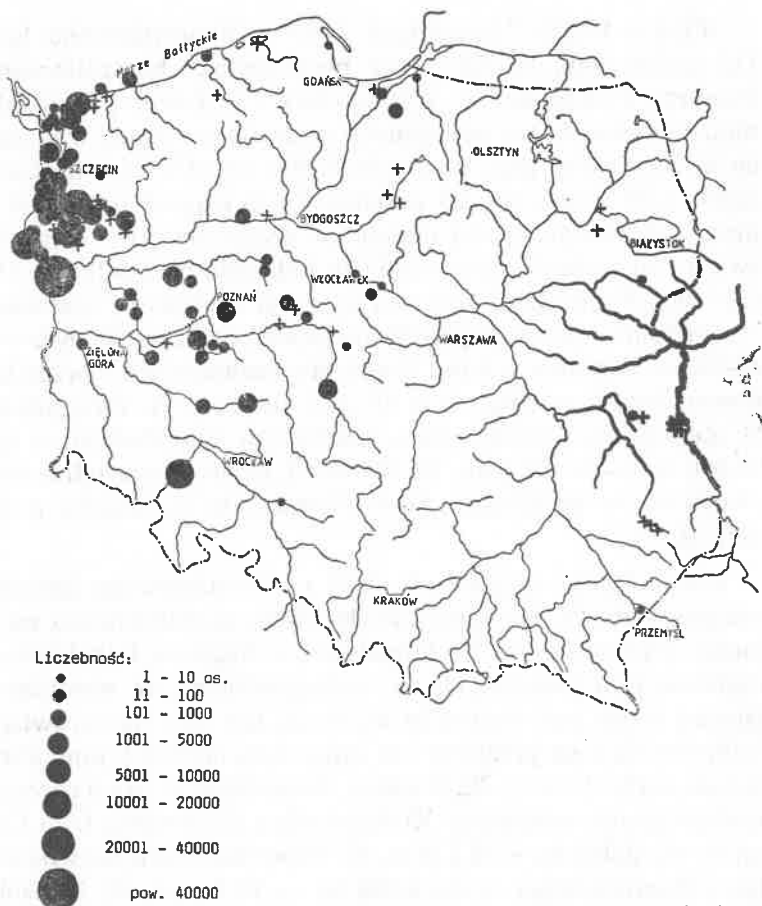
(9)14 — 15(21) listopad 1992 r. Skontrolowano łącznie 111 miejsc (tab. 1). Najwięcej noclegowisk skontrolowano na Pomorzu Zachodnim, w Wielkopolsce i w Polsce Płn.-Wschodniej. Liczebność gęsi policzonych na noclegowiskach w stosunku do łącznej sumy gęsi stanowiła 95,2% (143.471 os.), na żerowiskach 4,1% (6.249 os.), na przelotach lub ciągach 0,2% (289 os.); inne stwierdzenia (ptaki napotkane przypadkowo w ciągu dnia, zwykle na rzekach, przy osiedlach ludzkich, postrzałki itp.) 0,5% (726 os.). Największe koncentracje gęsi zbożowej i białoczelnej stwierdzono w następujących miejscach: rezerwat Słońsk — ok. 48.200 os. (średnia z kilku liczeń przeprowadzonych przez kilku obserwatorów między 12 a 17 XI) (autorzy, A. Mrugasiewicz, G. Żegliński), Kostrzyneckie Rozlewisko koło Cedyni — około 30.000 os. — 14 XI (aut., D. Wysocki), rejon Międzyodrza — ok. 18.000 os. — 14 XI (aut., D. Kozłowska, M. Kalisiński, A. Surmacki).

(5)9 — 10(16) styczeń 1993 r. Skontrolowano łącznie 53 miejsca (tab. 2). Najwięcej noclegowisk skontrolowano na Pomorzu Zachodnim, w Wielkopolsce i w Regionie Lubelskim. Liczebność gęsi policzonych na noclegowiskach w stosunku do łącznej sumy gęsi stanowiła 89,3% (11.683 os.), na żerowiskach 7,4% (962 os.), na przelocie lub ciągu 3,2% (422 os.); inne stwierdzenia 0,1% (13 os.). Największe koncentracje stwierdzono w następujących miejscach: Kostrzyneckie Rozlewisko koło Cedyni — ok. 5.000 os. — 9 I (aut., D. Wysocki), rejon Dziwny i Zalewu Kamieńskiego — ok. 4.600 os. — 10 I (aut., M. Kalisiński, M. Żarek). W rezerwacie Słońsk w dniu 9 I naliczono zaledwie 206 os. (aut., A. Mrugasiewicz, G. Żegliński), choć już 13 I, po gwałtownym ociepleniu było tam ok. 25.000 gęsi (J. Wiczorek).

Przegląd gatunków

Listopad

Anser fabalis — gęś zbożowa. Łącznie naliczono 102.245 os. (tab. 3). Największe koncentracje stwierdzono w następujących miejscach: rez. Słońsk — ok. 43.300 os. (średnia z kilku liczeń

Ryc. 1. Rozmieszczenie i liczebność gęsi zbożowej *Anser fabalis* i gęsi białoczelnej *Anser albifrons* w listopadzie 1992 r.
+ miejsca kontrolowane jako noclegowiska, na których nie stwierdzono gęsi.

Fig. 1. Distribution and abundance of bean goose *Anser fabalis* and white-fronter goose *A. albifrons* for November 1992.
+ possible roosting places where no geese were found.

prowadzonych przez kilku obserwatorów między 12 a 17 XI) (aut., A. Mrugasiewicz, G. Żegliński), Kostrzyńskie Rozlewisko — ok. 22.000 os. — 14 XI (aut., D. Wysocki), Zbiornik Mietkowski na Śląsku — ok. 8.500 os. — 14 XI (A. Dyrzcz) i rejon

Międyodrza — ok. 7.700 os. — 14 XI (aut., D. Kozłowska, M. Kalisiński, A. Surmacki).

Anser albifrons — gęś białoczelną. Łącznie naliczono 35.332 os. (tab. 3). Największe koncentracje: rejon Międzyodrza — ok. 10.000 os. — 14 XI (aut., D. Kozłowska, M. Kalisiński, A. Surmacki) i Kostrzyneckie Rozlewisko — ok. 8.000 os. — 14 XI (aut., D. Wysocki).

Anser anser — gęgawa. Łącznie naliczono 1.310 os. (tab. 3). Na Pomorzu Zachodnim napotkana w wielu miejscach, lecz zwykle nielicznie, maks. 54 os. na Jez. Dąbie — 16 XI (W. Wroński). Podobnie nielicznie napotkana była w pozostałych północnych regionach Polski, a największe koncentracje stwierdzono w Wielkopolsce: Jez. Chrzypskie — 540 os. — 15 XI (M. Ilków), stawy „Ostrówek” nad Notecią — 220 os. — 15 XI (M. Duda), i na Śląsku: Stawy Milickie — 250 os. — 15 XI (B. Orłowska, J. Witkowski).

Branta bernicla — bernikła obrożna. Pojedyncze osobniki wykazujące cechy podgatunku B. b. bernicla stwierdzono w dwóch miejscach: Odra koło Czelina — 17 XI (W. Jachnicki) i koło Jastarni — 15 XI (KULING).

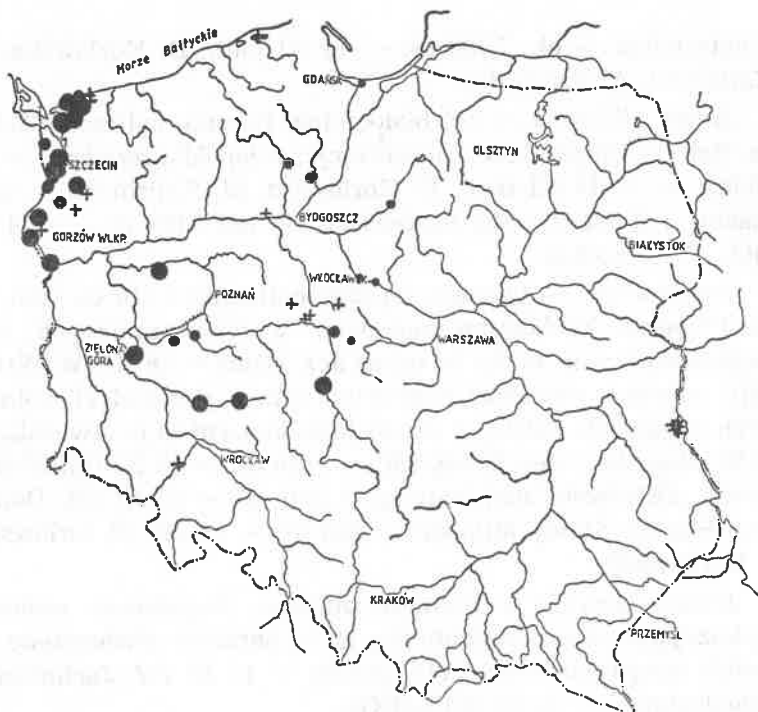
Branta leucopsis — bernikła białolica. Jedno stwierdzenie z Pomorza Zachodniego pola koło Bań — 13 XI — 1 os. w stadzie *A. fabalis* i *A. albifrons* (aut., M. Kalisiński, O. Kozłowska).

S t y c z e ń

Anser fabalis — gęś zbożowa. Łącznie naliczono 10.790 os. (tab. 4). Znaczące koncentracje stwierdzono jedynie na Pomorzu Zachodnim: Kostrzyneckie Rozlewisko — ok. 5.000 os. — 9. I (aut., D. Wysocki), rejon Dziwny i Zalewu Kamieńskiego — ok. 3.000 os. — 10 I (aut., M. Kalisiński, M. Żarek).

Anser albifrons — gęś białoczelną. Łącznie naliczono zaledwie 398 os. (tab. 4), z czego aż 291 os. przebywało 10 I w rejonie Dziwny i Zalewu Kamieńskiego (aut., M. Kalisiński, M. Żarek).

Anser anser — gęgawa. Łącznie naliczono 30 os. (tab. 4). Stwierdzoną tylko w północnej Polsce: do kilku ptaków w pięciu miejscach na Pomorzu Zachodnim oraz w Polsce Flń.-Wschod-

Ryc. 2. Rozmieszczenie i liczebność gęsi zbożowej *Anser fabalis* i gęsi białoczelnej *Anser albifrons* w styczniu 1993 r.

Fig. 2. Distribution and abundance of bean goose *Anser fabalis* and white-fronted goose *A. albifrons* for January 1993.

niej — 9 os. koło Biechowa, gm. Drzycim, woj. bydgoskie — 9 I

(A. Manikowski) i 2 os. na Wiśle koło Włocławka — 10 I (S. Studziński, H. Durniat). Już od połowy stycznia (po gwałtownym ociepleniu), w wielu miejscach na Pomorzu Zachodnim zaczęły pojawiać się ptaki przypuszczalnie związane z łęgowskiem.

Branta bernicla — bernikla obrożna. 15 I — 1 os. lecący w grupie siedmiu *A. fabalis* koło Tucholi (T. Górny).

Branta canadensis — bernikla kanadyjska. Łącznie naliczono 30 os. (tab. 4) w trzech miejscach nad Wisłą: Zatoka Elbląska — 32 os. w dniach 8—11 I (T. Mokwa, S. Bączkowski), Włocławek — 7 os. — 10 I (S. Studziński, H. Durniat), Dąbrowniki, woj. włocławskie — 1 os. — 9 I (P. Zieliński).

Tab. 1. Liczba kontrolowanych miejsc i typy kontroli i stwierdzeń gęsi w poszczególnych regionach Polski w listopadzie 1992 r.

Tab. 1. Number of places checked and types of checking and records of fecs in particular ornithological regions of Poland for November 1992.

Typy kontroli i stwierdzeń Type of checking and record	Region													Łączny Total
	PomZ	PomS	PnW	ZL	Wlkp.	Maz	PnP	Śl	Ł	ZRK	Lu	PdW		
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13		
noclegowisko roosting place	25	1	1	2	8	0	0	4	1	0	0	0	42	
Ilość skontrolowanych miejsc, gdzie stwierdzono gęsi	2	0	2	2	3	0	0	1	0	0	0	0	10	
Number of places checked where gees were noted	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	7	
inne	3	1	5	0	3	0	1	1	0	0	2	0	16	
other														
razem total	36	2	8	4	14	0	1	6	1	0	2	1	75	
Ilość obiektów kontrolowanych jako noclegowiska, na których nie stwierdzono gęsi	16	2	5	0	4	0	2	0	0	0	7	0	36	

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Number of objects checked as possible roosting places with no gees noted														
Łączna ilość skontrolowanych miejsc		52	4	13	4	18	0	3	6	1	0	9	1	111
Checked objects, total														

OBJASNIENIA SKRÓTÓW: PomZ — Pomorze Zachodnie, PomŚ — Pomorze Środkowe, PnW — Polska Północno-Wschodnia, ZL — Ziemia Lubuska, Wlkp — Wielkopolska, Maz — Mazowsze, PnP — Region Północnopodlaski, Śl — Śląsk, Ł — Region Łódzki, ZRK — Ziemia Radomsko-Kielecka, Lu — Region Lubelski, PdW — Małopolska.

EXPLANATION OF ABBREVIATIONS: PomZ — Western Pomerania, PomŚ — Middle Pomerania, PnW — NE Poland, ZL — Lubusian Land, Wlkp — Wielkopolska, Maz — Masovia, PnP — N Podlasie, Śl — Silesia, Ł — Region of Łódź, ZRK — Region of Radom Kielce, Lu — Region of Lublin, PdW — Małopolska.

Tab. 2. Liczba kontrolowanych miejsc i typy kontroli i stwierdzeń gęsi w poszczególnych regionach Polski w styczniu 1993 r.

Tab. 2. Number of places checked and types of checking and records of gees in particular ornithological regions of Poland for January 1993.

Typy kontroli i stwierdzeń Type of checking and record	Region													Razem Total
	PomZ	PomS	PnW	ZL	Wlkp.	Maz	PnP	Śl	Ł	ZRK	Lu	PdW		
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13		
noclego- wisko roosting place	11	0	2	1	2	0	0	2	1	0	0	0	19	
Ilość skon- trolowanych miejsc, gdzie stwierdzono gęsi	3	0	1	0	1	0	0	1	0	0	0	0	6	
Number of places chec- ked where gees were noted	2	0	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0	6	
	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	
Razem	16	0	8	1	5	0	0	3	1	0	0	0	34	
Total														
Ilość obiektów kontro- lowanych jako noclego- wiska, na których nie stwierdzono gęsi	5	1	1	0	6	0	0	1	0	0	5	0	19	

Tab. 3. Liczebność gęsi w poszczególnych regionach ornitologicznych Polski w listopadzie 1992 roku.
 Tab. 3. Abundance of geese in particular ornithological regions of Poland for November 1992.

Gatunek Species	Region										Łącznie Total		
	PomZ	PomS	PnW	ZL	Wlkp	Maz	PnP	Sl	Ł	ZRK		Lu	PdW
<i>Anser fabalis</i>	45005	5	99	45512	927	—	5	9732	960	—	—	—	102245
<i>Anser albifrons</i>	28249	—	138	4863	344	—	—	1494	240	—	—	4	35332
<i>A. fabalis + A. albifrons</i>	2815	—	—	—	4260	—	—	—	—	—	4	—	7079
<i>Anser anser</i>	152	20	17	—	850	—	—	251	10	—	10	—	1310
<i>Anser spp.</i>	2266	—	72	—	1869	—	—	559	—	—	—	—	4766
<i>Branta bernicla</i>	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
<i>Branta leucopsis</i>	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Razem / Total	78489	25	327	50375	8250	—	5	12036	1210	—	14	4	150735

Tab. 4. Liczebność gęsi w poszczególnych regionach ornitologicznych Polski w styczniu 1993 roku.
 Tab. 4. Abundance of geese in particular ornithological regions of Poland for January 1993.

Gatunek Species	Region										Razem Total		
	PomZ	PomS	PnW	ZL	Wlkp	Maz	PnP	SI	Ł	ZRK		Lu	PdW
<i>Anser fabalis</i>	8888	—	18	204	226	—	—	1130	324	—	—	—	10790
<i>Anser albifrons</i>	322	—	11	2	5	—	—	22	36	—	—	—	398
<i>A. fabalis</i> + <i>A. albifrons</i>	1750	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1750
<i>Anser anser</i>	19	—	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30
<i>Anser spp.</i>	—	—	7	—	14	—	—	—	—	—	—	—	21
<i>Branta bernicla</i>	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
<i>Branta canadensis</i>	—	—	90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	90
Razem / Total	10979	—	138	206	245	—	—	1152	360	—	—	—	13080

Podsumowanie

W sezonie 1992/93, pomimo skontrolowania większej ilości obiektów, zarówno w listopadzie jak i w styczniu, stwierdzono znacznie mniejszą liczebność gęsi niż w sezonie poprzednim (por. — Czeraszkiwicz et al. 1993). W porównaniu z jesienią 1991 r., w listopadzie 1992 r. na największym noclegowisku — w rez. Słońsk — naliczono o ok. 40% mniej ptaków. W nieco mniejszej proporcji, niższe liczebności gęsi odnotowano na niemal wszystkich kontrolowanych noclegowiskach w Polsce. W stosunku do listopada 1991 r., w tym sezonie naliczono o ok. 18% mniej gęsi zbożowej i o 51% mniej gęsi białoczelnej. Jeszcze większa różnica zaznaczyła się w styczniu — odpowiednio 84% i 95%. Z uwagi na to, że w tym sezonie skontrolowano więcej miejsc niż w poprzednim, oraz udział grup oznaczonych jako *Anser fabalis* + *Anser albifrons* i *Anser spp.* był w poprzednim sezonie stosunkowo duży, należy przypuszczać, że różnice te były w rzeczywistości nieco większe. Wyraźnie lepiej znosiła warunki lądowe gęś zbożowa — na dwóch największych noclegowiskach styczniowych (Kostrzyneckie Rozlewisko, rejon Dziwny i Zalewu Kamieńskiego) stwierdzono 100-procentowe zlodzenie. Na niewielką liczebność gęsi białoczelnej wpłynęła przypuszczalnie jej mniejsza odporność na ostre warunki zimowe oraz znacznie mniejsza niż w poprzednim sezonie liczebność ptaków młodocianych, których udział szacowano zaledwie na 5—10% (inf. własne i obserwatorów z innych regionów). W przypadku pozostałych gatunków wydaje się, że przyjęta metodyka pozwala na uzyskanie dobrego wyniku dla gęgawy, chociaż na dużych noclegowiskach, wśród gęsi zbożowych i białoczelnych, gatunek ten może być pomijany. Wyniki dotyczące bernikli *Branta* są wyraźnie przypadkowe. Informacje z obydwu sezonów wskazują na dwa stałe zimowiska bernikli kanadyjskich — na Zalewie Wiślanym i Zalewie Włocławskim.

LITERATURA

CZERASZKIEWICZ R., KALISIŃSKI M., NIEDŹWIECKI S. STASZEWSKI A. 1993. Wyniki liczeń gęsi w Polsce w listopadzie 1991 i styczniu 1992 roku. *Prz. Przyr.* 4, 1: 39—50.

Adres autorów:

Instytut Ekologii PAN

Szczecińska Stacja Ornitologiczna „Świdwie”

72-003 Dobra Szczecińska